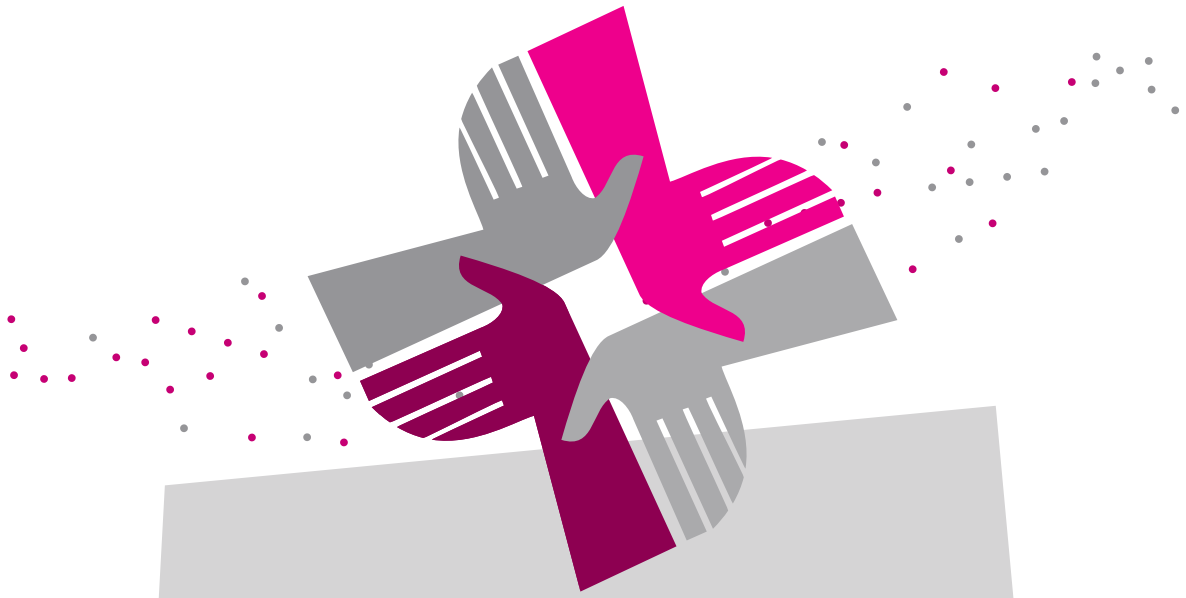

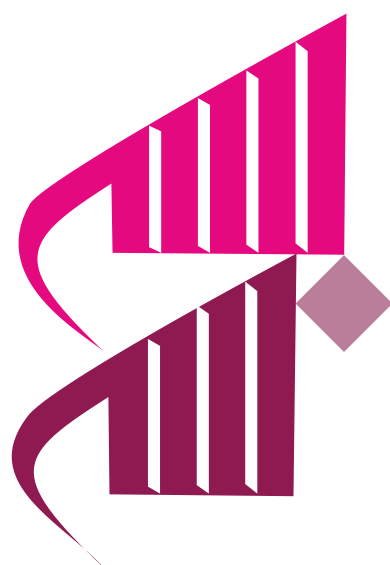

آموزش و آزمون مطالعات اجتماعی نهم برای دانش آموزان تیزهوش

از مجموعه **رشادت**

گوییم خوش آمد ای محصل
داری تو بدان کتاب کامل
برخیز و تو اجتماعی آموز
از دست مده فرصت امروز
همراه توایم با رشادت
تا باز کنی در سعادت

حامد یاری

بسیار خرسندیم که کتاب «مطالعات اجتماعی نهم برای دانش‌آموزان تیزهوش» از مجموعه «رشادت» را در اختیار دانش‌آموزان عزیز قرار می‌دهیم. این کتاب که توسط آقای حامد یاری و با نظارت دبیر مجموعه رشادت تألیف شده است، کلیه مطالب کتاب مطالعات اجتماعی پایه نهم را در سطح پیشرفته ارائه می‌دهد. دانش‌آموز ابتدا با خلاصه هر درس آشنا می‌شود، سپس به سؤالات در دو سطح «دانش» و «فردانش» پاسخ می‌دهد.

منظور از سؤالات سطح دانش، سؤالاتی است که با تکیه بر محفوظات دانش‌آموزان طرح شده است و منظور از سؤالات فردانش سؤالاتی است که با توجه به محتوا و متن درس به گونه‌ای طرح شده که نیازمند درک عمیق مطالب درسی برای پاسخ‌گویی است.

دانش‌آموزان برای پاسخ‌گویی ابتدا سؤالات دانش را پاسخ داده و سپس سؤالات فردانش را بررسی و پاسخ می‌دهند. برای استفاده بهینه از کتاب و یادگیری پایدار مطالب هر درس، پیشنهاد می‌شود ترتیب پاسخ‌گویی به سؤالات در قسمت‌های مختلف رعایت شود.

انتظار می‌رود کتاب حاضر، همه نیازهای دانش‌آموزان سوم دبیرستان مدارس خاص و تیزهوشان و دبیران محترم درس مطالعات اجتماعی را پاسخ‌گو باشد.

در اینجا لازم است از مؤلف و دبیر محترم مجموعه سپاس‌گزاری شود، همچنین از خانم‌ها ناهید صبائی (حروفچین)، ملیحه محمدی (صفحه‌آرا و رسم تصاویر)، بهاره خدای (گرافیک) تشکر و سپاس‌گزاری می‌کنیم.

امیدواریم دبیران محترم درس مطالعات اجتماعی و دانش‌آموزان و خانواده‌های آنها، ما را با اعلام نظرات، پیشنهادها و انتقادهای خود درباره این کتاب یاری فرمایند.

انتشارات مبتکران

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۴
درس اول زمین، مهد زیبای انسان‌ها	۷
درس دوم حرکات زمین	۱۳
درس سوم چهره زمین	۱۹
درس چهارم آب فراوان، هوای پاک	۲۵
درس پنجم پراکندگی زیست‌بوم‌های جهان	۳۲
درس ششم زیست‌بوم‌ها در خطرند	۳۸
درس هفتم جمعیت جهان	۴۴
درس هشتم بی‌عدالتی و نابرابری در جهان	۵۰
درس نهم ایرانی متحد و یکپارچه	۵۷
درس دهم اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی	۶۴
درس یازدهم تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی و سرزمینی ایران	۷۰
درس دوازدهم در جست‌وجوی پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی	۷۷
آزمون پایان ترم (نوبت اول)	۸۲
درس سیزدهم نهضت مشروطه	۸۴
درس چهاردهم ایران در دوران حکومت پهلوی	۹۲
درس پانزدهم انقلاب اسلامی ایران	۹۹
درس شانزدهم ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی	۱۰۵
درس هفدهم فرهنگ	۱۱۱
درس هجدهم هویت	۱۱۷
درس نوزدهم کارکردهای خانواده	۱۲۳
درس بیستم آرامش در خانواده	۱۲۸
درس بیست و یکم نهاد حکومت	۱۳۳
درس بیست و دوم حقوق و تکالیف شهروندی	۱۳۹
درس بیست و سوم بهره‌وری چیست؟	۱۴۵
درس بیست و چهارم اقتصاد و بهره‌وری	۱۵۰
آزمون پایان ترم (نوبت دوم)	۱۵۴
آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۶ - ۹۵)	۱۵۶
آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۷ - ۹۶)	۱۵۹
آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۸ - ۹۷)	۱۶۲
آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۹ - ۹۸)	۱۶۴
آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۱۴۰۰ - ۹۹)	۱۶۶

عنوان	صفحه
پاسخ نامه تشریحی	
پاسخ نامه درس اول	۱۶۸
پاسخ نامه درس دوم	۱۶۹
پاسخ نامه درس سوم	۱۷۰
پاسخ نامه درس چهارم	۱۷۲
پاسخ نامه درس پنجم	۱۷۴
پاسخ نامه درس ششم	۱۷۵
پاسخ نامه درس هفتم	۱۷۷
پاسخ نامه درس هشتم	۱۷۸
پاسخ نامه درس نهم	۱۸۱
پاسخ نامه درس دهم	۱۸۳
پاسخ نامه درس یازدهم	۱۸۴
پاسخ نامه درس دوازدهم	۱۸۷
پاسخ نامه آزمون پایان ترم (نوبت اول)	۱۸۹
پاسخ نامه درس سیزدهم	۱۹۰
پاسخ نامه درس چهاردهم	۱۹۲
پاسخ نامه درس پانزدهم	۱۹۴
پاسخ نامه درس شانزدهم	۱۹۶
پاسخ نامه درس هفدهم	۱۹۸
پاسخ نامه درس هجدهم	۲۰۰
پاسخ نامه درس نوزدهم	۲۰۲
پاسخ نامه درس بیستم	۲۰۴
پاسخ نامه درس بیست و یکم	۲۰۵
پاسخ نامه درس بیست و دوم	۲۰۷
پاسخ نامه درس بیست و سوم	۲۰۸
پاسخ نامه درس بیست و چهارم	۲۱۰
پاسخ نامه آزمون پایان ترم (نوبت دوم)	۲۱۱
پاسخ نامه آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۵ - ۹۶)	۲۱۳
پاسخ نامه آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۶ - ۹۷)	۲۱۴
پاسخ نامه آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۷ - ۹۸)	۲۱۵
پاسخ نامه آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۸ - ۹۹)	۲۱۶
پاسخ نامه آزمون استعدادهای درخشان سراسر کشور (۹۹ - ۱۴۰۰)	۲۱۸

زمین، مهد زیبایی انسان‌ها

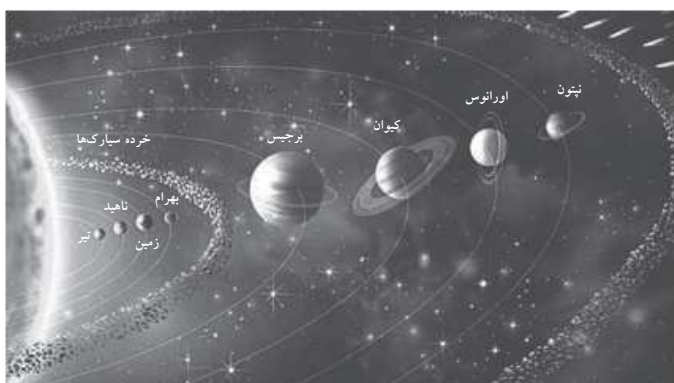
درس ۱

منظومه خورشیدی

زمین ما بخش کوچکی از منظومه خورشیدی است که متشکل از یک ستاره به نام خورشید و اجرام آسمانی متعددی است که در مدارهای پیرامونی آن می‌گردند.

سیاره‌های درونی و سیاره‌های بیرونی

منظومه خورشیدی دارای هشت سیاره است که چهارسیاره نزدیک به خورشید، سطوح سنگی و جامد دارند و به آنها «سیاره‌های درونی» و چهار سیاره دورتر که از گازهای مختلف تشکیل شده‌اند، «سیاره‌های بیرونی» نامیده می‌شوند.

چهار سیاره بیرونی منظومه خورشیدی:

برجیس، کیوان، اورانوس، نپتون

چهار سیاره درونی منظومه خورشیدی

تیر، ناهید، زمین، مریخ

سیاره زمین

در بین چهار سیاره نزدیک به خورشید، زمین بزرگترین آنهاست، این سیاره سومین سیاره منظومه خورشیدی است.

دانشمندان عمر زمین و پیدایش منظومه خورشیدی را حدود ۴/۵ میلیارد سال تخمین زده‌اند. برخی سیاره‌های منظومه خورشیدی، قمر دارند که به دور این سیاره‌ها می‌گردند.

کهکشان راه شیری

ستاره خورشید یکی از میلیون‌ها ستاره کهکشان راه شیری است که در مرکز منظومه خورشیدی قرار دارد و سرچشمه اصلی زندگی بر روی زمین است. البته کهکشان راه شیری نیز خود یکی از هزاران کهکشان در فضا است.

مساحت کره زمین

۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع است و سطح این کره را خشکی‌ها و آب‌ها پوشانده است.

موقعیت مکانی یک پدیده

مکان دقیق قرار گرفتن یک پدیده بر روی کره زمین را «موقعیت مکانی» آن پدیده می‌گویند.

مدار

در هر دو نیم‌کره شمالی و جنوبی به موازات استوا، دایره‌هایی رسم شده‌اند که به آنها «مدار» می‌گویند. معمولاً همه مدارها را روی کره‌ها و نقشه‌ها رسم نمی‌کنند.

درجه‌بندی مدارها

مدار استوا (مدار مبدأ) صفر درجه است. مدارها بین ۹۰ درجه شمالی یا جنوبی درجه‌بندی شده‌اند. هرچه به قطب شمال یا جنوب نزدیک می‌شویم مدارها کوچک‌تر می‌شوند.

نصف‌النهار

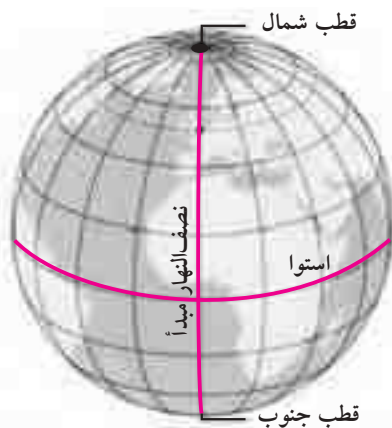
نصف‌النهارها نیم‌دایره‌های فرضی هستند که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند و طول مساوی دارند.

درجه‌بندی نصف‌النهارها

نصف‌النهار مبدأ (نصف‌النهار گرینویچ) صفر درجه و نصف‌النهارهای دیگر از ۱۸۰ درجه غربی و ۱۸۰ درجه شرقی درجه‌بندی شده‌اند. زیرا محیط زمین ۳۶۰ درجه است.

مختصات جغرافیایی

هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف‌النهار مشخص قرار دارد که به آن «مختصات جغرافیایی» آن نقطه می‌گویند.

طول جغرافیایی

طول جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله آن مکان تا نصف‌النهار مبدأ برحسب درجه.

عرض جغرافیایی

عرض جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله آن مکان تا مدار استوا برحسب درجه.

علائم اختصاری طول و عرض جغرافیایی

(N) شمالی، (S) جنوبی، (E) شرقی، (W) غربی

ابزارهای اولیه تعیین مکان و مسیر:

استفاده از ستارگان و اسطرلاب، تهیه نقشه‌های اولیه، استفاده از قطب‌نما

استفاده از ماهواره در جهت‌یابی:

تلاش برای مسیریابی و تعیین مکان با روش‌های دقیقه که در هر شرایطی بتوان با کمک آن عملیات ناوبری را انجام داد. در دهه‌های اخیر منجر به استفاده از ماهواره برای تعیین موقعیت‌های مکانی گردید.

ناوبری ماهواره‌ای:

روشی جدید است که در آن از چندین ماهواره برای ارائه موقعیت و جهت جغرافیایی و مسیر حرکت استفاده می‌شود. مبنای کار این سیستم‌ها بر پایه امواج رادیویی است که بین ماهواره و گیرنده‌های مختلف رد و بدل می‌شود.

❖ جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

- ۱- نصف‌النهار مبدأ از رصدخانه گرینویچ در شهر پاریس عبور می‌کند. ☐ درست ☐ نادرست
- ۲- استفاده از ستارگان یکی از ابزارهای اولیه تعیین مکان و مسیر بود. ☐ درست ☐ نادرست
- ۳- معمولاً بر روی کره‌ها و نقشه‌ها، همه مدارها را رسم می‌کنند. ☐ درست ☐ نادرست
- ۴- خورشید در مرکز منظومه خورشیدی قرار دارد و سرچشمه اصلی زندگی بر روی زمین است. ☐ درست ☐ نادرست

❖ پاسخ درست را علامت بزنید.

- ۵- منظومه خورشیدی دارای چند ستاره و سیاره است؟
 ۱) یک - هشت ۲) چهار - هفت ۳) هشت - یک ۴) هفت - چهار
- ۶- در گذشته از «اسطرلاب» به چه منظور استفاده می‌شد؟
 ۱) اندازه‌گیری زمان ۲) تعیین موقعیت ۳) تهیه نقشه ۴) درجه‌بندی مدارها
- ۷- فاصله یک مکان با مدار استوا برحسب درجه چه نامیده می‌شود؟
 ۱) موقعیت جغرافیایی ۲) طول جغرافیایی ۳) عرض جغرافیایی ۴) فاصله مداری
- ۸- کدامیک از سیاره‌های زیر، از سیاره‌های درونی نیست؟
 ۱) ناهید ۲) زمین ۳) مریخ ۴) مشتری
- ۹- نیم‌دایره‌هایی که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند، چه نامیده می‌شوند؟
 ۱) عرض جغرافیایی ۲) طول جغرافیایی ۳) نصف‌النهار ۴) مدار
- ۱۰- در ناوبری ماهواره‌ای از چه عاملی برای ارائه موقعیت جغرافیایی استفاده می‌شود؟
 ۱) سرعت نور ۲) امواج رادیویی ۳) امواج صوتی ۴) امواج مغناطیسی

❖ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- ۱۱- چهار سیاره نزدیک به خورشید، سیاره‌های و چهار سیاره دورتر، سیاره‌های نامیده می‌شوند.
- ۱۲- دانشمندان عمر زمین را حدود سال تخمین زده‌اند.
- ۱۳- برخی از سیاره‌های منظومه خورشیدی دارند که به دور این سیاره‌ها می‌گردند.
- ۱۴- ستاره خورشید یکی از میلیون‌ها ستاره کهکشان است.
- ۱۵- مساحت کره زمین ۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع است و سطح آن را و پوشانده است.

❖ به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.

۱۶- منظور از «سیاره‌های درونی و بیرونی» چیست؟

۱۷- ناوبری ماهواره‌ای چیست و مبنای کار آن بر چه اساسی است؟

۱۸- آیه‌ای از قرآن کریم درباره عظمت جهان هستی، بیان کنید.

۱۹- منظور از «موقعیت مکانی یک پدیده» چیست؟

۲۰- «مدار» را تعریف کنید.

۲۱- منظور از «مختصات جغرافیایی» چیست؟

۲۲- «نصف النهار» چیست؟

۲۳- کدام مدار و نصف النهار، صفر درجه هستند؟

۲۴- «طول و عرض جغرافیایی» را تعریف کنید.

۲۵- درجه‌بندی مدارها و نصف النهارها چگونه است؟

❖ جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

- ☐ درست ☐ نادرست
☐ درست ☐ نادرست

۱- زمین بزرگترین سیاره بیرونی منظومه خورشیدی است.

۲- ایران در نیم‌کره شمالی و شرقی قرار دارد.

❖ پاسخ درست را علامت بزنید.

۳- در کدام یک از مناطق کشور ما، مردم باید بیشتر به سمت قبله منحرف شوند؟

- ۱ شمال ۲ جنوب ۳ مرکز ۴ غرب

۴- کدام گزینه، رابطه درست را نشان می‌دهد؟

- ۱ منظومه > کهکشان > ستاره
۲ کهکشان < منظومه < ستاره
۳ کهکشان > منظومه > ستاره
۴ منظومه < کهکشان < ستاره

۵- منظور از «هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف‌النهار مشخص قرار دارد» چیست؟

- ۱ بر روی هر مدار زمین، تنها یک نقطه قرار دارد.
۲ بر روی هر نصف‌النهار زمین تنها یک نقطه قرار دارد.
۳ بر روی هر مدار و هر نصف‌النهار، تنها یک نقطه وجود دارد.
۴ بر روی هر مدار و هر نصف‌النهار بی‌نهایت نقطه قرار دارد.

۶- عرض جغرافیایی دو نقطه قطب شمال و قطب جنوب به ترتیب کدام است؟

- ۱ $180^{\circ}W - 180^{\circ}E$ ۲ $180^{\circ}E - 180^{\circ}W$
۳ $90^{\circ}N - 90^{\circ}S$ ۴ $90^{\circ}S - 90^{\circ}N$

❖ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

۷- فاصله یک مکان تا مدار استوا برحسب درجه، چه نامیده می‌شود؟

۸- روشی که در آن از چندین ماهواره برای ارائه موقعیت و جهت جغرافیایی استفاده می‌شود چه نام دارد؟

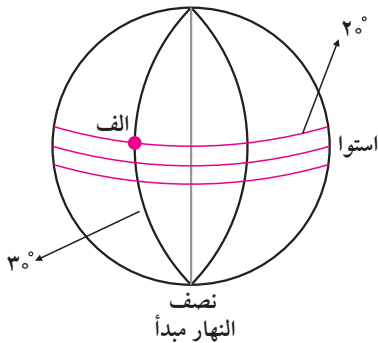
❖ جملات ناتمام زیر را کامل کنید.

۹- جغرافی دانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده‌ها بر روی کره زمین

۱۰- نصف‌النهارها از 180° درجه شرقی و 180° درجه غربی درجه‌بندی شده‌اند؛ زیرا

❖ با توجه به مطالب درس و آموخته‌های خود، به سؤالات زیر پاسخ بدهید.

۱۱- جهت قبله در کشور ما چگونه است؟ چرا؟

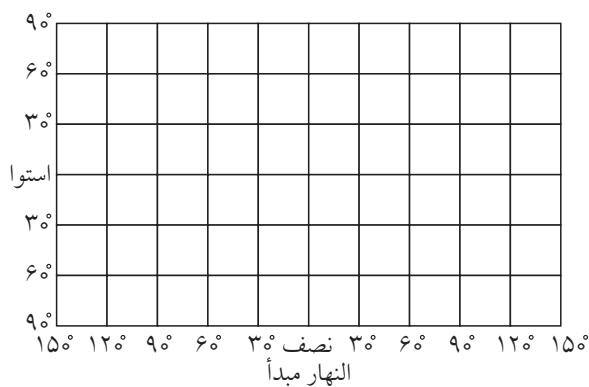

۱۲- با توجه به شکل زیر، مختصات جغرافیایی نقطه «الف» را بنویسید.

۱۳- آیا عرض جغرافیایی همه نقاطی که روی خط استوا هستند، صفر درجه است؟

۱۴- به نظر شما، در گذشته مردم چگونه موقعیت یابی می کردند؟

۱۵- با توجه به مختصات جغرافیایی داده شده، نقاط «الف»، «ب» و «پ» را در نقشه زیر مشخص کنید.

الف) $60^{\circ}W, 0^{\circ}$

ب) $30^{\circ}E, 30^{\circ}N$

پ) $30^{\circ}W, 60^{\circ}S$

یادداشت

حرکت وضعی زمین

زمین در هر ۲۴ ساعت یکبار به دور محور خود می‌چرخد که به آن «حرکت وضعی» می‌گویند.

حرکت ظاهری خورشید

ما هر روز در آسمان خورشید را می‌بینیم که از مشرق طلوع می‌کند. هنگام ظهر خورشید تقریباً بالای سر ما است و رفته رفته در هنگام عصر به سمت مغرب حرکت و در آسمان غروب می‌کند. این جابه‌جایی خورشید در آسمان «حرکت ظاهری» است.

نتایج حرکت وضعی زمین

۱- پدید آمدن شب و روز

۲- اختلاف ساعت

وقت واقعی

وقتی خورشید درست روی یک نصف‌النهار قرار می‌گیرد، همه شهرهایی که روی این نصف‌النهار (از شمال اروپا تا جنوب آفریقا) قرار گرفته‌اند، هنگام ظهر است. در همین حال، مردم کشورهایی که در شرق گرینویچ قرار دارند، خورشید را زودتر دیده‌اند؛ بنابراین از ظهرشان گذشته است. برعکس، در کشورهایی که در غرب نصف‌النهار گرینویچ قرار دارند، چند ساعت به ظهر مانده است.

ایراد وقت واقعی

در زندگی روزانه نمی‌توان از وقت واقعی استفاده کرد. تصور کنید حتی دو شهر مجاور یک کشور که روی یک نصف‌النهار قرار ندارند، وقت‌های مختلفی خواهند داشت؛ بنابراین مشکلات زیادی برای قرار ملاقات‌ها، زمان باز و بسته شدن ادارات و مغازه‌ها و برنامه حرکت قطارها و هواپیماها به وجود می‌آید.

وقت رسمی

کره زمین برای آنکه یک دور به دور خود بچرخد، ۲۴ ساعت وقت لازم دارد؛ پس اگر محیط کره زمین را به ۲۴ ساعت تقسیم کنیم، هر یک از قاچ‌ها ۱۵ درجه پهنا دارد. هر منطقه زمانی یک قاچ است و یک ساعت را به خود اختصاص می‌دهد؛ بنابراین همه نصف‌النهارهایی که داخل یک قاچ‌اند بطور توافقی ساعت یکسانی دارند.

وقت قانونی در کشورهای وسیع

در برخی کشورهای وسیع مانند چین، چند ساعت رسمی وجود دارد و مردم این کشورها هرگاه از شرق به غرب یا برعکس مسافرت کنند، مجبورند ساعت خود را جلو یا عقب ببرند.

حرکت انتقالی زمین

زمین در همان هنگام که به دور خود می‌چرخد، به دور خورشید نیز می‌گردد. مدت‌زمان یک دور کامل زمین به گرد خورشید، یک سال طول می‌کشد که به آن «حرکت انتقالی» می‌گویند.

نتایج حرکت انتقالی:

۱- پیدایش سال خورشیدی

۲- پیدایش فصل‌ها

سال رسمی

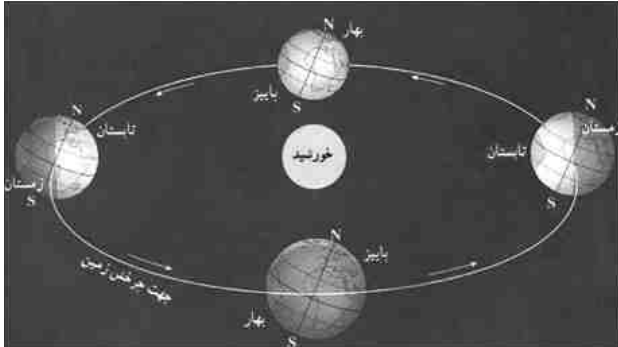
سال ۳۶۵ روزه را «سال رسمی» می‌گویند.

سال کبیسه

مدت‌زمان واقعی یک دور کامل زمین به گرد خورشید ۳۶۵ روز و ۶ ساعت است، اما در تقویم سال را ۳۶۵ روز در نظر می‌گیرند. برای جبران این کسری، هر چهار سال، یک روز به سال رسمی اضافه می‌شود. سال ۳۶۶ روزه را «سال کبیسه» می‌گویند.

مایل بودن محور قطبها

محور قطبها بر سطح مدار گردش انتقالی زمین مایل است و بطور ثابت یک زاویه $۶۶^{\circ}۳۳'$ می‌سازد تا زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر کند و درازی شب و روز نامساوی شود و فصول به وجود بیاید.

انقلاب تابستانی

در اوّل تیرماه، خورشید در نیم‌کره شمالی به مدار رأس‌السرطان بطور عمود می‌تابد. در اول تیرماه در نیم‌کره شمالی منطقه وسیع‌تری از کره زمین در معرض نور خورشید قرار می‌گیرد، در نتیجه طول روزها از شبها بیشتر است. این هنگام طولانی‌ترین روز در این نیم‌کره است و به این زمان «انقلاب تابستانی» می‌گویند و فصل تابستان آغاز می‌گردد.

انقلاب زمستانی

در اوّل دی‌ماه خورشید به مدار رأس‌السرطان در نیم‌کره جنوبی عمود می‌تابد. در اول دی‌ماه در نیم‌کره شمالی بخش کم‌وسعت‌تری از کره زمین تابش خورشید را دریافت می‌کند و روزها کوتاه‌تر از شبها است. ۲- در نتیجه در نیم‌کره شمالی اوّل دی‌ماه کوتاه‌ترین روز سال است و به آن «انقلاب زمستانی» می‌گویند و فصل زمستان آغاز می‌گردد. در حالی که در همین زمان در نیم‌کره جنوبی فصل تابستان آغاز شده است.

اعتدالین

پس از طولانی‌ترین و کوتاه‌ترین روز سال به تدریج با گردش زمین به دور خورشید، وسعت دایره‌ی روشنایی در دو نیم‌کره شمالی و جنوبی کم و زیاد می‌شود؛ در نتیجه طول روز و شب هر روز نسبت به روز قبل تغییر می‌کند تا سرانجام در دو موقع از سال یعنی اول بهار و اول پاییز طول روز و شب برابر می‌شود. به این دو زمان، «اعتدالین» (اعتدال بهاری و اعتدال پاییزی) می‌گویند.

طول شب و روز در استوا

در مناطق مجاور استوا، مسیر پیموده شده در دو منطقه تاریک و روشن همواره یکسان است و در نتیجه طول روز و شب همواره مساوی است.

یادداشت

❖ جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

- ☐ درست ☐ نادرست
☐ درست ☐ نادرست
☐ درست ☐ نادرست

۱- نور خورشید در زمان معین فقط نیمی از زمین را روشن می‌کند.

۲- جابه‌جایی خورشید در آسمان موجب روشنایی همهٔ نقاط زمین می‌شود.

۳- هر منطقهٔ زمانی یک قاچ است و یک ساعت را به خود اختصاص می‌دهد.

❖ پاسخ درست را علامت بزنید.

۴- در کدام یک از اوقات زیر، خورشید تقریباً بالای سر ما است؟

- ① صبح ② قبل از ظهر ③ ظهر ④ بعد از ظهر

۵- کدام یک از موارد زیر، موجب پدید آمدن شب و روز می‌شود؟

- ① چرخش زمین به دور خورشید ② چرخش ماه به دور زمین
 ③ چرخش زمین به دور خود ④ چرخش زمین به دور ماه

۶- در اوّل تیرماه در نیم‌کرهٔ خورشید به مدار بطور عمود می‌تابد.

- ① جنوبی - رأس‌الجدی ② شمالی - رأس‌الجدی
 ③ جنوبی - رأس‌السرطان ④ شمالی - رأس‌السرطان

۷- کشورهای که در شرق گرینویچ قرار دارند، نسبت به کشورهای که در غرب گرینویچ قرار دارند

- ① خورشید را دیرتر می‌بینند. ② خورشید را زودتر می‌بینند.
 ③ خورشید را همزمان می‌بینند. ④ خورشید را کمتر می‌بینند.

۸- مبنای کدام اوقات، موقعیت خورشید در آسمان است؟

- ① وقت قانونی ② وقت رسمی
 ③ وقت شرعی ④ وقت واقعی

۹- مدت‌زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به گرد خورشید چقدر است؟

- ① ۳۶۴ روز و ۶ ساعت ② ۳۶۵ روز و ۶ ساعت
 ③ ۳۶۶ روز و ۶ ساعت ④ ۳۶۵ روز

۱۰- درازی شب و روز در کدام دو روز برابر می‌شود؟

- ① اوّل بهار - اوّل پاییز ② اوّل زمستان - اوّل پاییز
 ③ اوّل تابستان - اوّل بهار ④ اوّل تابستان - اوّل پاییز

❖ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- ۱۱- وقتی نیمه‌ای از زمین در مقابل خورشید قرار می‌گیرد، تمام نقاطی که روی یک قرار دارند، در یک زمان خورشید را در آسمان مشاهده می‌کنند.
- ۱۲- همه نصف‌النهارهایی که داخل یک قاع هستند، بطور توافقی ساعت دارند.
- ۱۳- از نتایج حرکت انتقالی زمین، پدید آمدن است.
- ۱۴- محور قطب‌ها بر سطح مدار گردش انتقالی زمین است.
- ۱۵- در اول بهار و اول پاییز، منطقه روشن زمین با منطقه تاریک زمین برابر می‌شود که به این دو زمان، می‌گویند.

❖ به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.

- ۱۶- «حرکت وضعی» زمین را تعریف کنید.
- ۱۷- آیه‌ای از قرآن کریم در اشاره به شب و روز بیان کنید.
- ۱۸- حرکت وضعی زمین چه نتایج دارد؟
- ۱۹- منظور از «وقت واقعی» چیست؟
- ۲۰- چرا کشورهای دنیا از وقت واقعی استفاده نمی‌کنند؟
- ۲۱- منظور از «وقت رسمی» چیست؟
- ۲۲- در چه کشورهایی چند ساعت رسمی وجود دارد؟
- ۲۳- «حرکت انتقالی» زمین را تعریف کنید.
- ۲۴- منظور از «سال رسمی» و «سال کیسه» چیست؟
- ۲۵- پیدایش فصول چگونه اتفاق می‌افتد؟
- ۲۶- منظور از «انقلاب تابستانی» چیست؟
- ۲۷- منظور از «انقلاب زمستانی» چیست؟

❖ جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

- ☐ درست ☐ نادرست
☐ درست ☐ نادرست

- ۱- اگر مسافری از تهران به توکیو سفر کند، باید ساعت خود را جلو بکشد.
۲- کره زمین در جهت شرق به غرب به دور خود می‌چرخد.

❖ پاسخ درست را علامت بزنید.

- ۳- در کدام یک از کشورهای زیر، هنگام ظهر زودتر اتفاق می‌افتد؟
۱ ایران ۲ عربستان ۳ هند ۴ ترکیه

- ۴- کوتاه‌ترین و طولانی‌ترین روز در نیم کره شمالی کدام روزها است؟
۱ اول دی - اول تیر ۲ اول تیر - اول دی
۳ اول فروردین - اول بهمن ۴ اول بهمن - اول فروردین

- ۵- کدام عامل موجب می‌شود درازی شب و روز در طول سال نامساوی شود؟
۱ حرکت وضعی زمین ۲ اعتدالین
۳ حرکت انتقالی زمین ۴ مایل بودن محور قطب

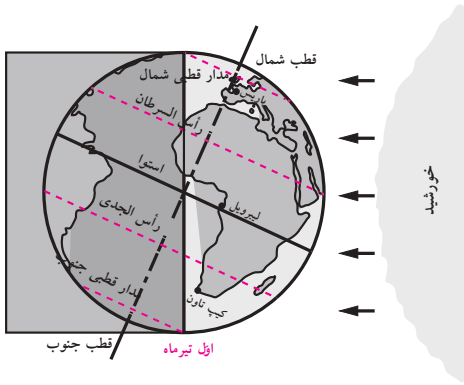
- ۶- کدام گزینه نادرست است؟
۱ سال کیبسه هر چهار سال یکبار اتفاق می‌افتد.
۲ علت اصلی گرم و سرد شدن زمین در فصل مختلف، فاصله زمین از خورشید است.
۳ کشور ایران در بیش از یک قاع گسترده شده است.
۴ حرکت وضعی زمین موجب اختلاف زمان در مناطق مختلف می‌شود.
۷- در کدام یک از مناطق زمین، طول شب و روز در تمام طول سال برابر است؟
۱ نصف‌النهار مبدأ ۲ مدار استوا ۳ قطب شمال ۴ قطب جنوب

❖ جملات ناتمام زیر را کامل کنید.

- ۸- با انقلاب زمستانی در نیم کره شمالی، فصل زمستان آغاز می‌گردد در حالی که در نیم کره
۹- حدود صد و چهل سال پیش، کشورها توافق کردند به جای زمان واقعی

❖ با توجه به مطالب درس و آموخته‌های خود، به سؤالات زیر پاسخ بدهید.

- ۱۰- چه تفاوتی بین وقت واقعی و وقت رسمی وجود دارد؟

۱۱- با توجه به تصویر مقابل، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف) در کدام روز سال، زمین در موقعیت این تصویر قرار دارد؟

ب) نیم کره های شمالی و جنوبی در چه فصل هایی به سر می برند؟

ج) قطب شمال و قطب جنوب در چه وضعیتی قرار دارند؟

۱۲- آیا در همه روزهای سال، خورشید به صورت مایل به زمین می تابد؟ چرا؟

۱۳- به نظر شما، چرا در قطب شمال و جنوب ۶ ماه شب و ۶ ماه روز است؟

۱۴- شهر «الف» در نصف النهار ۱۲۰ درجه شرقی و شهر «ب» در نصف النهار ۶۰ درجه شرقی واقع شده اند. اگر اکنون در شهر «ب»

ساعت ۱۲ ظهر باشد، در شهر «الف» ساعت چند است؟

۱۵- پنج کشور «ایران، برزیل، پاکستان، فرانسه و چین» را از نظر جلوتر بودن ساعت ترتیب بندی کنید.

..... (۱) (۲) (۳) (۴) (۵)

چهار محیط کره زمین

- ۱- سنگ کره (لیتوسفر)
- ۲- آب کره (هیدروسفر)
- ۳- هوا کره (اتمسفر)
- ۴- زیست کره (بیوسفر)

سنگ کره

بخش خارجی کره زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده است، «سنگ کره» (لیتوسفر) نامیده می شود.

آب کره

شامل اقیانوس ها و دریاها، دریاچه ها، رودها و بقیه آب های سطحی، آب های زیرزمینی، یخچال ها و نزولات جوی می شود.

هوا کره

شامل گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته است.

زیست کره

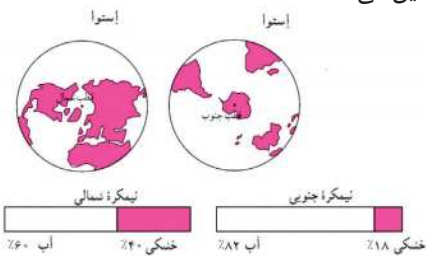
محیطی که در آن سه محیط سنگ کره، آب کره و هوا کره با یکدیگر ترکیب می شوند و زمین را برای انسان و دیگر موجودات زنده قابل زندگی می سازند.

کلام خداوند در قرآن کریم درباره خلقت آسمان و زمین

«آن کس که زمین را بستر شما قرار داد و آسمان را همچون سقفی بر بالای سر شما برافراشت و از آسمان، آبی فرو فرستاد و به وسیله آن میوه ها را پرورش داد تا روزی شما باشد.»

وسعت خشکی ها و آب های زمین

وسعت خشکی های زمین نسبت به آب ها کم است. حدود ۷۱ درصد سطح زمین را آب ها تشکیل می دهند.

انواع ناهمواری ها در نقشه

- ۱- جلگه ها و دشت ها با رنگ «سبز»
- ۲- فلات ها با رنگ زرد
- ۳- کوه های بلند با رنگ قهوه ای

فلات

«فلات ها» سرزمین های نسبتاً هموار اما مرتفع هستند که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند.

بلندترین فلات جهان

فلات تبت

ویژگی های کوه های جوان

- ۱- دامنه این کوه ها شیب تند دارند.
- ۲- دره های بین آنها تنگ و شکل V هستند.
- ۳- این کوه ها بسیار مرتفع و با قله های نوک تیز هستند.

ویژگی های کوه های پیر

- ۱- در کوه های کم ارتفاع با گذشت زمان و فرسایش، قله ها به شکل گنبدی درآمده اند.
- ۲- شیب دامنه در این کوه ها ملایم است.
- ۳- این کوه ها دارای دره های باز و آبرفتی به شکل U هستند.

عوامل پیدایش و تغییر شکل ناهمواری زمین

چهره زمین در میلیون‌ها سال پیش مانند امروز نبوده است. ناهمواری‌های جهان طی میلیون‌ها سال پدید آمده‌اند و در طول زمان تغییر شکل داده‌اند. به‌طور کلی دو دسته عوامل موجب پیدایش و تغییر شکل ناهمواری‌ها شده‌اند.

الف) عوامل طبیعی

ب) عوامل انسانی

فعالیت‌های انسان نقش مهمی در تغییر شکل ناهمواری‌ها دارد. انسان همواره برای رفع نیازهای خود و بهره‌برداری از محیط طبیعی، چهره ناهمواری‌ها را تغییر داده است.

یادداشت